

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Η Τέχνη στον πόλεμο»

Συγγραφή: ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΗΤΕΛΟΥΔΗΣ

Εφαρμογή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η Τέχνη στον πόλεμο

Εφαρμογή σεναρίου

Παναγιώτα Σεφερλή

Δημιουργία σεναρίου

Πανταζής Μητελούδης

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2ο Γενικό Λύκειο Χολαργού

Χρονολογία

Από 07/03/2014 έως 28/03/2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παρουσίαση-Κριτική

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης.

Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης.

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ι. Φιλολογικής ζώνης

Ιστορία

Νεοελληνική γλώσσα

Νεοελληνική λογοτεχνία

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία της Τέχνης

III. Ημιτυπικές και άτυπες διαδικασίες εκπαίδευσης

Σχολικές γιορτές

Χρονική διάρκεια

9 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με τις διαδικασίες της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας βοήθησε σημαντικά για την απρόσκοπτη εφαρμογή του σεναρίου. Αναφορικά με την ανάγνωση των έργων τέχνης τα οποία προσεγγίσαμε στην εφαρμογή, επειδή δεν ήταν εξασκημένοι οι μαθητές, παρακολουθήσαμε στην αρχή ένα βίντεο σχετικά με το κίνημα του ρομαντισμού και την ανάλυση κάποιων έργων από κριτικούς τέχνης.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Πανταζής Μητελούδης, Η τέχνη στον πόλεμο, Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αξιοποιήσαμε τους τρεις άξονες-στόχους του προτεινόμενου σεναρίου (Μητελούδης 2013) προσαρμόζοντας αυτούς στο πλαίσιο που έθετε το κοινωνικό συμβάν της σχολικής γιορτής για την 25^η Μαρτίου και ειδικότερα η προετοιμασία της. Όσον αφορά στον πρώτο άξονα, την προσέγγιση, δηλαδή, της τέχνης από μια διαφορετική σκοπιά και τη διερεύνηση του ρόλου της σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος, εκτός από το παράδειγμα της πρότασης που αναφερόταν στον πόλεμο στη Βοσνία και στην καλλιτεχνική παραγωγή κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Σαράγιεβο, διερευνήσαμε συστηματικά την καλλιτεχνική παραγωγή, την ενταγμένη στο κίνημα του ρομαντισμού (κυρίως του γαλλικού) το 19^ο αιώνα. Ως προς τον δεύτερο άξονα, τη διδασκαλία/προσέγγιση κειμενικών ειδών, έντυπων και ψηφιακών και καλλιτεχνικών έργων, κρατήσαμε το ελληνικό rock τραγούδι για το πολιορκημένο Σαράγιεβο και το απόσπασμα από το βιβλίο του Χατζιδάκι, αλλά αξιοποιήσαμε και μια ποικιλία κειμένων (παρουσιάσεις, κριτικές και έργα τέχνης) αναφορικά με το κίνημα του ρομαντισμού και τη σχέση του με την ελληνική επανάσταση. Τέλος, ως προς τον τρίτο άξονα, την παραγωγή λόγου από τους μαθητές, εντάξαμε στην εφαρμογή, εκτός από τα προτεινόμενα στο αρχικό σενάριο (προφορικό λόγο και γραπτό κείμενο κριτικής), τη δημιουργία παρουσίασης και συνοδευτικού κειμένου, προσαρμοσμένων στην περίπτωση της σχολικής γιορτής.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Για το θεωρητικό προβληματισμό που πλαισιώνει την εφαρμογή παραπέμπουμε στην

αρχική πρόταση (Μητελούδης 2013). Η ολιστική (γνωστική-διανοητική, συναισθηματική, αισθητική) ανάπτυξη των μαθητών μέσω της βιωματικής προσέγγισης και παρατήρησης των καλλιτεχνικών έργων (Μέγα 2011) βρίσκεται σε γόνιμη αλληλεπίδραση με την ολιστική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος, σύμφωνα με την οποία η έμφαση δίνεται στην ανάλυση του κοινωνικού συμβάντος (επικοινωνιακή περίσταση σχολικής γιορτής), επιτρέποντας στους μαθητές να κατανοήσουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους σε γλωσσικές και επικοινωνιακές πρακτικές (Κουτσογιάννης 2010).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η επιλογή της συγκεκριμένης θεματικής έχει ως βασικό ζητούμενο να οδηγήσει τους μαθητές, μέσω μιας περισσότερο βιωματικής και διερευνητικής προσέγγισης, στη διατύπωση προβληματισμών και συμπερασμάτων για τη λειτουργία της τέχνης, ιδιαίτερα σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος. Ειδικότερα, σε σχέση με το καλλιτεχνικό κίνημα του ρομαντισμού και την εικόνα της επαναστατημένης Ελλάδας, όπως προβλήθηκε μέσα από τα εικαστικά έργα κυρίως, έχει ενδιαφέρον να ανιχνεύσουν οι μαθητές στοιχεία που συγκροτούν την ταυτότητα του νεοέλληνα. Καλούνται, δηλαδή:

- να συγκροτήσουν ένα νόημα για τον ρόλο της τέχνης, ιδιαίτερα αυτής που αποκαλούμε στρατευμένη στους αγώνες και τις διεκδικήσεις των λαών·
- να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους τοποθετήσεις για τη λειτουργία και τη σημασία της τέχνης στις κοινωνίες των ανθρώπων·
- να διαλεχθούν με το παρελθόν και ιδιαίτερα με τα στοιχεία που συγκροτούν την ταυτότητά μας ως Νεοελλήνων, ανιχνεύοντας τους τρόπους κατασκευής της μέσα από τα έργα των ρομαντικών ζωγράφων.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η διδασκαλία της ενότητας «Παρουσίαση-Κριτική» περιλαμβάνει την προσέγγιση απαιτητικών κειμενικών ειδών, όπως είναι οι κριτικές έργων τέχνης, και ειδικού λεξιλογίου. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό του γλωσσικού προγράμματος σπουδών για το λύκειο, τα κείμενα παρουσίασης-κριτικής αποτελούν, κατά κάποιο τρόπο, τη γέφυρα για τη μετάβαση στην επόμενη τάξη σε κείμενα πειθούς και δοκιμιακού λόγου. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου σεναρίου οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε μια πρώτη γνωριμία με τη γλώσσα της παρουσίασης και κριτικής έργων τέχνης και να παρακολουθήσουν τον τρόπο οργάνωσης των σχετικών κειμένων σε επίπεδο μικρο/μακροδομής. Ειδικότερα, καλούνται να:

- αναγνωρίζουν τους στόχους, τη δομή, το ύφος και την επιχειρηματολογία σε κείμενα παρουσίασης και κριτικής·
- εφαρμόσουν τα σχετικά με τη διαδικασία σημειώσεων (ύλη ήδη γνωστή στους μαθητές) και σχολιασμού για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής·
- ασκηθούν στις διαδικασίες επιλογής ύφους (επιλογής λεξιλογίου, σύνταξης, σχημάτων λόγου κ.ο.κ.) για τη σύνθεση των κειμένων τους, προσαρμόζοντας τον λόγο τους στις ζητούμενες επικοινωνιακές περιστάσεις·
- ασκηθούν στην ανάγνωση πολυτροπικών κειμένων (έργων τέχνης, βίντεο), αλλά και στην παραγωγή πολυτροπικής παρουσίασης, συνδυάζοντας με λειτουργικό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους επικοινωνίας·
- συνθέσουν τα δικά τους κείμενα παρουσίασης με στοιχεία κριτικής·
- παραγάγουν προφορικό λόγο συμμετέχοντας στη συζήτηση της ολομέλειας και διατυπώνοντας προβληματισμούς και συμπεράσματα.

Γραμματισμοί

Όσον αφορά στην παιδαγωγική των γραμματισμών, η παρούσα πρόταση εντάσσεται στα πλαίσια των «πολυγραμματισμών». Η έμφαση δίνεται στη διδασκαλία κειμένων και ειδών λόγου που σχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα τεχνολογικών μέσων

επικοινωνίας αλλά και προέρχονται από ποικίλες πολιτισμικές πηγές. «Το νόημα παράγεται πολυτροπικά, οπότε ο γλωσσικός τρόπος είναι μέρος από ένα ευρύτερο πλέγμα οπτικών, ακουστικών και άλλων τρόπων νοήματος όπου η εικόνα, η κίνηση, η μουσική, οι ήχοι γενικότερα έχουν τον ρόλο τους και μάλιστα στα πλαίσια μιας παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και φυσικά όλων των νέων, κάθε φορά, τεχνολογιών επικοινωνίας» (Αδαλόγλου 2007).

Σε επίπεδο εφαρμογής, εστίασαμε κυρίως στον λειτουργικό γραμματισμό με σκοπό να αξιοποιήσουν οι μαθητές την τεχνολογία των υπολογιστών για να επικοινωνήσουν με την κοινότητα του σχολείου στο πλαίσιο της σχολικής γιορτής.

Πιο αναλυτικά μπορούν να περιγραφούν οι παρακάτω στόχοι:

Γλωσσικός – Κλασικός γραμματισμός

- Να ασκηθούν οι μαθητές στην ανάγνωση και παραγωγή κειμένων που προσιδιάζουν στα κειμενικά είδη της παρουσίασης-κριτικής.

Νέοι γραμματισμοί

- Να ασκηθούν στην επεξεργασία διαδικτυακών πηγών και την ανασύνθεση της πληροφορίας στα δικά τους κείμενα.
- Να αξιοποιήσουν τα λογισμικά επεξεργασίας και παρουσίασης κειμένου για την παραγωγή ψηφιακών πολυτροπικών κειμένων, προκειμένου να προετοιμάσουν τη σχολική γιορτή για την 25^η Μαρτίου.

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές εμπλέκονται ενεργά στην προετοιμασία της γιορτής, αναλαμβάνουν ρόλους και πρωτοβουλίες, συνεργάζονται, αλληλεπιδρούν και εκφέρουν λόγο και άποψη για την όλη διαδικασία.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η επικείμενη σχολική γιορτή για την επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου προσφέρει μια εξαιρετική περίσταση για την εφαρμογή του σεναρίου, μέσω της οποίας οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα, εμπλεκόμενοι ενεργά, να αντιληφθούν όχι θεωρητικά αλλά μέσω έρευνας τον ρόλο της τέχνης, τη σχέση της με την ιστορία, τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνει ιδεολογία, συνειδήσεις και ταυτότητες. Δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να ερευνήσουν την τεχνοτροπία του ρομαντισμού και τη στενή σχέση του με τις ιστορικές συνθήκες (Ευρώπη, πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα), τις πηγές έμπνευσής του, την εικόνα των Ελλήνων που προβάλλει, την απήχηση που είχε στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη και τη σύνδεση με το κίνημα του φιλελληνισμού και φιλελευθερισμού. Το ιδιαίτερα ενδιαφέρον σ' αυτή τη διερεύνηση είναι ότι πιθανόν οι μαθητές θα αναρωτηθούν για τον ρόλο που έχει παίξει το κίνημα του ρομαντισμού στην εικόνα που σχημάτισαν οι Ευρωπαίοι για τους Έλληνες αγωνιστές και το πόσο αυτή η εικόνα έπαιξε ρόλο στη διαμόρφωση της νεοελληνικής μας ταυτότητας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο αξιοποιεί: α) τα θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση του σχολικού εγχειριδίου σχετικά με την τέχνη που εντάσσονται στην ενότητα «Παρουσίαση-Κριτική», β) την υποενότητα «Παρουσίαση-Κριτική άλλου έργου τέχνης».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ως μέσων πρακτικής γραμματισμού:

- Αναζήτηση, επεξεργασία διαδικτυακών πηγών και ανασύνθεση της πληροφορίας στα δικά τους κείμενα.
- Αξιοποίηση των λογισμικών επεξεργασίας και παρουσίασης κειμένου για την παραγωγή ψηφιακών πολυτροπικών κειμένων. Η χρήση των ΤΠΕ δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο για την προετοιμασία της σχολικής γιορτής.

- Αξιοποίηση του web 2.0 (wiki), γιατί δίνεται η δυνατότητα στις ομάδες, αλλά και γενικότερα στην κοινότητα να επεκτείνει τη διερεύνηση και τη συνεργατική παραγωγή κειμένου σε εξωσχολικό χρόνο και χώρο.

Κείμενα

1. [Ο Φιλλελληνισμός στη Γαλλία, αφιέρωμα, Επτά Ημέρες, Καθημερινή](#)
2. [Το 1821 και οι ξένοι ζωγράφοι, παραγωγή της ET1, 1992](#)
3. [Φανή Μαρία Τσιγκάκου, Με τα μάτια των ρομαντικών](#), ανάρτηση σε ιστοσελίδα σχετική με την τέχνη
4. [Ανάρτηση σε ιστολόγιο για το έργο των ρομαντικών ζωγράφων που εμπνέονται από την ελληνική επανάσταση](#)
5. [Βιογραφία του Μπάιρον, ελληνική έκδοση της wikipedia](#)
6. [Ο Μπάιρον και η Ελλάδα, ταινιοθήκη τηλεόρασης](#)
7. [Roderick Beaton, Byron's War, βιβλιοπαρουσίαση στην εφημερίδα Το Βήμα](#)
8. [Λόρδος Μπάιρον, Το προσκύνημα του Τσάιλντ Χάρολντ](#), ανθολογούμενο απόσπασμα στο σχολικό βιβλίο
9. [Μια «συνέντευξη αφήγησης ζωής» με τον Λόρδο Μπάιρον](#), ανάρτηση σε μαθητικό ιστολόγιο
10. [Ευγένιος Ντελακρουά, βιογραφικό σημείωμα, ελληνική έκδοση της Wikipedia](#)
11. [Κρατσάιζεν Καρλ \(1794–1878 \) Ο ζωγράφος των αγωνιστών του '21](#)
12. [Friedel de Adam](#)
13. Magic de Spell, «Διακοπές στο Σαράγιεβο»
<http://www.youtube.com/watch?v=YhIVlyY4SWk> (1^η εκτέλεση)
<http://www.youtube.com/watch?v=gdJzXPXLQ10> (2^η εκτέλεση)
14. Μάνος Χατζιδάκις, «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι».

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: 07/03/2014 και 10/03/2014: εισαγωγή-ολομέλεια, επεξεργασία φύλλων εργασίας σε ομάδες (2+1 ώρες, εργαστήριο πληροφορικής): Την πρώτη ώρα, σε επίπεδο ολομέλειας, ενημέρωσα καταρχάς τους μαθητές για το πρόβλημα προς επίλυση: την οργάνωση της σχολικής γιορτής και το αφιέρωμα για τον ρόλο της τέχνης στον πόλεμο και ειδικότερα του ρομαντικού εικαστικού κινήματος στην ελληνική επανάσταση του 1821. Στη συνέχεια παρακολουθήσαμε ένα απόσπασμα από την παραγωγή της ΕΡΤ με τίτλο [«το 1821 και οι ξένοι ζωγράφοι»](#), με στόχο να εισαχθούν οι μαθητές στην προβληματική του σεναρίου, να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με το κίνημα του ρομαντισμού, το ιστορικό πλαίσιο, την τεχνοτροπία και τους εκπροσώπους του και να διατυπώσουν απορίες. Το εν λόγω απόσπασμα τράβηξε το ενδιαφέρον των μαθητών, το παρακολούθησαν προσηλωμένοι και διατύπωσαν σχόλια σχετικά με τα όσα παρακολούθησαν. Πάντα έχουν ενδιαφέρον οι πρώτες αντιδράσεις και εντυπώσεις των μαθητών όταν έρχονται σε επαφή με καλλιτεχνικά έργα. Εδώ τους εντυπωσίασε η βία που αποτυπώνεται στα εικαστικά έργα των ρομαντικών, τα πάθη των ηρώων και οι έντονες χρωματικές αντιθέσεις. Επίσης, τους απασχόλησε ο όρος «στρατευμένη τέχνη» και αυτό μας έδωσε την ευκαιρία να κάνουμε μια αρχική προσέγγιση-συζήτηση, η οποία διαμόρφωσε το κλίμα για περαιτέρω διερεύνηση.

Τα τελευταία δέκα λεπτά τους ενημέρωσα για τους θεματικούς άξονες και συζητήσαμε σχετικά με τη διαμόρφωση αντίστοιχων ομάδων εργασίας καθώς και για τα παραγόμενα κείμενα. Ειδικότερα, η 1^η ομάδα ανέλαβε τη σύνταξη εισαγωγικού σημειώματος για το αφιέρωμα με τίτλο «Η επανάσταση μέσα από τα μάτια των ρομαντικών», η 2^η τη σύνθεση της ενότητας «Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια των ξένων περιηγητών (18^{ος} και 19^{ος} αι)», η 3^η την ενότητα «Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια του Μπάιρον», η 4^η «Τα ελληνόθεμα έργα του Ευγένιου Ντελακρουά», η 5^η «Τους άλλους ρομαντικούς ζωγράφους της επανάστασης», η 6^η «Τους (ξένους) προσωπογράφους των Ελλήνων αγωνιστών» και η 7^η την οργάνωση της ψηφιακής

παρουσίασης. Είχα κάνει μια προεργασία για τον χωρισμό των ομάδων, την οποία πρότεινα στους μαθητές και σε γενικές γραμμές ακολουθήσαμε, κάνοντας μικρές μετατροπές σύμφωνα και με τις ιδιαίτερες προτιμήσεις τους (κυρίως ως προς το θέμα με το οποίο θα ήθελαν να ασχοληθούν και όχι με τη σύνθεση της ομάδας). Στην ομάδα της ψηφιακής παρουσίασης φρόντισα να εντάξω δύο μαθητές μετρίων επιδόσεων και παθητικών ακροατών στην τάξη, με μεγάλη όμως ευχέρεια στη χρήση του υπολογιστή.

Διαμορφώθηκαν, λοιπόν, οι εξής ομάδες: μία διμελής (ψηφιακή παρουσίαση), τέσσερις τριμελείς (εισαγωγή, περιηγητές, Μπαίρον, Ντελακρουά), μία τετραμελής (προσωπογράφοι) και μία εξαμελής (άλλοι ρομαντικοί). Η δυναμική του τμήματος είναι 24 μαθητές, αρκετά εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική διαδικασία και την εργασία στο εργαστήριο πληροφορικής.

Τη δεύτερη ώρα οι ομάδες και υποομάδες πήραν τις θέσεις τους στους σταθμούς εργασίας. Αξιοποιήσαμε δέκα από τους δώδεκα σταθμούς εργασίας· η τετραμελής ομάδα χωρίστηκε σε δύο υποομάδες και η εξαμελής σε τρεις. Η κάθε ομάδα και υποομάδα άνοιξε το φύλλο εργασίας που της αντιστοιχούσε και ενημερώθηκε για τα ζητούμενα και το τελικό προϊόν. Στη φάση αυτή έπρεπε να μελετήσουν τα κείμενα που προτείνονταν στα φύλλα εργασίας και τις συνακόλουθες οδηγίες-ερωτήματα και να κρατήσουν σημειώσεις τις οποίες θα αξιοποιούσαν στη σύνθεση των δικών τους κειμένων. Η ομάδα της ψηφιακής παρουσίασης έπρεπε να μελετήσει την προτεινόμενη στο φύλλο εργασίας δομή της παρουσίασης, να δει τις εικόνες που υπήρχαν στο φάκελο της ομάδας, να τις ταξινομήσει και να προχωρήσει σε περαιτέρω επιλογές. Εξαιτίας των χρονικών περιορισμών, είχα ήδη κάνει την αναζήτηση του εικονιστικού υλικού (περιηγητών και ρομαντικών) και το είχα αποθηκεύσει στο σχετικό φάκελο. Οι περισσότερες ομάδες αυτοοργανώθηκαν, έκαναν την κατανομή των επιμέρους δραστηριοτήτων και ρόλων, χωρίς να χρειαστούν τη δική μου παρέμβαση. Μόνο σε δύο ομάδες χρειάστηκε να παρέμβω και να τους βοηθήσω στον συντονισμό και την κατανομή των εργασιών.

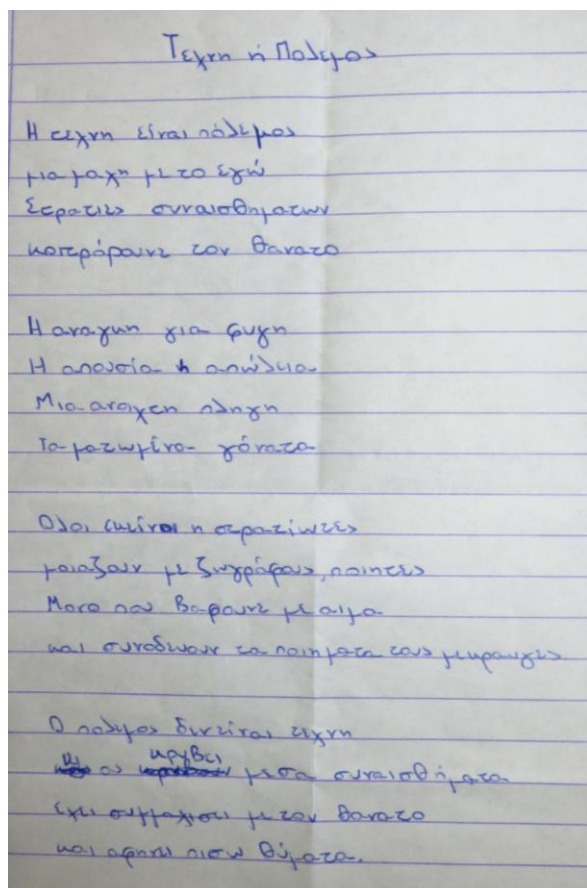
αναμενόμενο γιατί σ' αυτές δύο μαθητές (μία μαθήτρια και ένας μαθητής) έχουν γενικότερα δυσκολίες και μαθησιακές και σχετικές με τη συνεργασία και τη συνεισφορά στην ομάδα. Η συνήθης τακτική είναι να τους εντάσσω σε διαφορετικές ομάδες, από σενάριο σε σενάριο, παρακολουθώντας κάπως πιο στενά την αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται εντός των συγκεκριμένων ομάδων. Επειδή η ώρα δεν έφτασε για τη μελέτη και επεξεργασία των κειμένων, διαθέσαμε και μία ακόμα ώρα, ώρα λογοτεχνίας κανονικά, με το σκεπτικό ότι το εν λόγω θέμα αφορά ευρύτερα τις πολιτισμικές σπουδές, εντός των οποίων εντάσσεται και το μάθημα της λογοτεχνίας (Πεσκετζή 2008). Στο τέλος της ώρας αυτής οι ομάδες του προλογικού σημειώματος, του Μπάιρον, του Ντελακρουά και της ψηφιακής παρουσίασης είχαν ολοκληρώσει την προετοιμασία τους. Οι ομάδες των ξένων περιηγητών και των άλλων ρομαντικών επιφορτίστηκαν να μελετήσουν και να επεξεργαστούν όσα κείμενα τους απέμεναν στο σπίτι (ήδη είχα ανεβάσει το υλικό στο wiki). Όλες οι ομάδες κρατούσαν σημειώσεις σε αρχείο word, εκτός από μία υποομάδα (από την ομάδα των άλλων ρομαντικών) που κρατούσαν σημειώσεις στο τετράδιό τους. Τα αρχεία αυτά τα αποθήκευσαν στον φάκελο του σεναρίου με τα αντίστοιχα ονόματα των ομάδων τους. Το υλικό των σημειώσεων θα αποτελούσε τη βάση για τη σύνθεση των κειμένων στη Β' φάση.

Τα φύλλα εργασίας με τις αντίστοιχες οδηγίες-ερωτήματα επιλέχθηκαν με σκοπό να προκύψει μια συνεκτική παρουσίαση με τις ακόλουθες ενότητες: Εισαγωγή, Μέρος Α: Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια των ξένων περιηγητών του 18^{ου} & 19^{ου} αι., Μέρος Β: Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια του Μπάιρον, Μέρος Γ: Ευγένιος Ντελακρουά, Μέρος Δ: Οι άλλοι ρομαντικοί ζωγράφοι της επανάστασης, Μέρος Ε: Οι προσωπογράφοι των Ελλήνων αγωνιστών. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ήταν να προβληματιστούν οι μαθητές σχετικά με την εικόνα της Ελλάδας, όπως αποτυπώνεται στα προεπαναστατικά έργα (όπου κυριαρχούν τα αρχαία ερείπια και οι ανθρώπινες φιγούρες συμπληρώνουν απλώς τα μνημεία) και να παρατηρήσουν τη βαθμιαία μετατροπή της εικόνας αυτής μέσω του ποιητικού έργου του Μπάιρον και

του εικαστικού έργου του Ντελακρουά και των άλλων ρομαντικών ζωγράφων (όπου προβάλλονται emphatically οι σύγχρονες Έλληνες ως ήρωες, ως υπερασπιστές της πίστης, της πατρίδας και της αρχαιοελληνικής κληρονομιάς αλλά και ως θύματα ωμής βίας και βαρβαρότητας). Γενικότερα να προβληματιστούν για την κατασκευή μιας εικόνας, μέσω της τέχνης, που διαμόρφωσε την ταυτότητα των νέων Ελλήνων και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις μετέπειτα εξελίξεις από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους και εξής.

Στο τέλος της τρίτης ώρας (και της Α' φάσης) με πλησίασε μια μαθήτρια (που εξετάζεται προφορικά λόγω δυσλεξίας) από την ομάδα «των άλλων ρομαντικών» και μου έδωσε ένα ποίημα που έγραψε εμπνεόμενη από το θέμα «τέχνη και πόλεμος». Ένα ποίημα γραμμένο αυθόρμητα για τη βία στον πόλεμο. Είναι από τις ευλογημένες στιγμές της διδασκαλίας όταν διαπιστώνεις ότι το θέμα εμπνέει κάποιους μαθητές και τους ωθεί σε προσωπική έκφραση-δημιουργία. Της είπα ότι το ποίημά της πρέπει να το παρουσιάσει στη γιορτή, γιατί είναι σημαντικό να ακούγεται ο λόγος και ο προβληματισμός των μαθητών και όχι απλώς η απαγγελία κάποιων ποιημάτων. Συμφώνησε και αποχώρησε περιχαρής.

Το ποίημα της μαθήτριας

Η μαθήτρια, καθώς παρατηρούσε τους πίνακες των ρομαντικών ζωγράφων, στάθηκε ιδιαίτερα στον πίνακα του Οράς Βερνέ «Η ήττα», ο οποίος απεικονίζει Έλληνα πολεμιστή που, ως νικητής, διατάζει τον υπηρέτη του σκοτωμένου Τούρκου να τον αποκεφαλίσει με το σπαθί του. Την εντυπωσίασε, όπως είπε στην ομάδα της, η βία και η ένταση της ζωγραφιάς και το γεγονός ότι ο Έλληνας αγωνιστής επιδεικνύει εδώ τη δύναμη του νικητή που δεν διστάζει να προβεί σε αντίποινα. «Η βία και ο πόλεμος δεν αναγνωρίζουν στρατόπεδα» είπε χαρακτηριστικά.

Οράς Βερνέ, *Η ήττα*

Β' φάση: 15/03/2014: παραγωγή κειμένων σε ομάδες (2 ώρες, εργαστήριο πληροφορικής): Το δίωρο αυτό οι ομάδες ασχολήθηκαν με τη σύνθεση των κειμένων τους. Εκτός από την ομάδα της ψηφιακής παρουσίασης που εργάστηκε στο PowerPoint, οι υπόλοιπες συνέθεσαν τα κείμενά τους στο word. Οι ομάδες του εισαγωγικού σημειώματος, του Λόρδου Μπάιρον και των προσωπογράφων εργάστηκαν χωρίς δυσκολία. Οι άλλες ομάδες εργάστηκαν φιλότιμα, αλλά χρειάστηκαν αρκετές φορές τη συνδρομή μου. Δεν είχαν δυσκολίες με τη διαδικασία και τη συνεργασία μεταξύ τους (εκτός από την υποομάδα με τη μαθήτριά που έχει μαθησιακές δυσκολίες και δυσκολία συνεργασίας γενικότερα)· οι δυσκολίες είχαν κυρίως να κάνουν με την ανάγνωση των έργων τέχνης, την περιγραφή αυτών και την αποτύπωση γενικότερα των χαρακτηριστικών του ρομαντισμού στα δικά τους κείμενα. Επειδή οι δυσκολίες αυτές ήταν αναμενόμενες, είχαν δοθεί στα αντίστοιχα φύλλα εργασίας οδηγίες ανάγνωσης των έργων τέχνης που βοηθούσαν τους μαθητές

να εστιάσουν την προσοχή τους λ.χ., στο θέμα, στα χρώματα και τον συνδυασμό τους, στη στάση ή κίνηση των προσώπων κτλ. Παρόλα αυτά, οι μαθητές ήθελαν και τη δική μου επιβεβαίωση ότι προσέχουν αυτά που χρειάζεται να προσέξουν και κυρίως υποστήριξη για τη σύνθεση των κειμένων και την αξιοποίηση της ειδικής γλώσσας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στην εισαγωγική φάση (πρώτη ώρα-ολομέλεια) έγινε μια πρώτη απόπειρα εξοικείωσης με την τεχνοτροπία του ρομαντισμού και την ειδική γλώσσα που τον περιγράφει· ωστόσο, χρειάστηκε, σε επίπεδο ομάδας ή υποομάδας, να συζητήσουμε ειδικότερα σημεία και τρόπους οργάνωσης και διατύπωσης των κειμένων παρουσίασης.

Στο τέλος του δίωρου είχαν ολοκληρώσει οι ομάδες της εισαγωγής, των ξένων περιηγητών, του Λόρδου Μπάιρον, των προσωπογράφων και της ψηφιακής παρουσίασης, ενώ οι ομάδες για τον Ντελακρουά και τους άλλους ρομαντικούς είχαν κρατήσει σημειώσεις, αλλά θα έπρεπε να τις επεξεργαστούν περαιτέρω, να τις ενσωματώσουν και να δώσουν στα κείμενά τους ενιαία μορφή. Συμφωνήσαμε να αξιοποιήσουν τον εξωδίδακτικό τους χρόνο γι' αυτή την εργασία και να ανεβάσουν τα κείμενά τους στο wiki μέσα σε συγκεκριμένη προθεσμία (έως 18/3), για να μπορέσω να τα δω και να τα επιμεληθώ, ώστε στο επόμενο δίωρο να γίνει η παρουσίαση και η πρόβα για τη γιορτή. Κανονικά, αν είχαμε στη διάθεσή μας περισσότερο χρόνο, θα μπορούσαμε σε συνεργασία με έναν εκπρόσωπο από κάθε ομάδα να επιμεληθούμε το τελικό κείμενο, τη συναίρεση δηλαδή των επιμέρους σε ενιαίο και συνεκτικό κείμενο, και να φροντίσουμε τη «συνομιλία» του με την ψηφιακή παρουσίαση. Επειδή όμως αυτό δεν έγινε δυνατό, ανέλαβα να κάνω εγώ την τελική συναίρεση-επιμέλεια, να γράψω το επιλογικό σημείωμα και να ενσωματώσω στην ψηφιακή παρουσίαση αποσπάσματα από σχετικά βίντεο. Τα κείμενα των ομάδων ήταν αρκετά ικανοποιητικά και αναδείκνυαν αυτό που είχε τεθεί ως αρχικός στόχος, τη συμβολή δηλαδή του ρομαντικού εικαστικού κινήματος στην κατασκευή και προβολή της εικόνας του ήρωα. Βεβαίως, διαπιστώθηκαν και κάποιες

παρανοήσεις και ασυνέπειες καθώς και η συνήθης τακτική των μαθητών να αντιγράφουν από τις πηγές χωρίς να προχωρούν σε ανασύνθεση.

Στο τέλος της φάσης αυτής συζητήσαμε επίσης το ποιες/ποιοι θα αναλάβουν την παρουσίαση τόσο ενώπιον της ολομέλειας στο επόμενο δίωρο όσο και ενώπιον της σχολικής κοινότητας στο πλαίσιο της γιορτής. Αρκετές/οί ήταν πρόθυμες/οι. Ωστόσο υπήρξαν και περιπτώσεις μαθητριών/ών που αρνήθηκαν σθεναρά να αναλάβουν τέτοιο ρόλο και ευθύνη. Η συζήτηση μαζί τους ανέδειξε τον φόβο της έκθεσης (πολύ ισχυρός σε ορισμένους μαθητές και μαθήτριες) και μας έδωσε την ευκαιρία να επαναδιαπραγματευθούμε τους στόχους του γλωσσικού μαθήματος: ότι δηλαδή δεν είναι μόνο η παραγωγή κειμένων με αποδέκτη τον καθηγητή, αλλά η επικοινωνία – μέσω μιας ποικιλίας κειμενικών ειδών – σε όσο το δυνατόν αυθεντικές περιστάσεις, όπως είναι η σχολική τάξη, η σχολική κοινότητα ή και άλλα περιβάλλοντα και αποδέκτες. Δεν ξέρω αν τους έπεισε η συζήτηση ή/και η επιμονή μου σε αυτό, πάντως κάποιες και κάποιοι άλλαξαν στάση και δέχθηκαν να παρουσιάσουν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αγαπητοί συμμαθητές και καθηγητές

Σας καλωσορίζουμε στη σημερινή μας εκδήλωση που είναι αφιερωμένη στον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων και στο πώς αναδείχθηκε αυτός μέσα από την τέχνη της ζωγραφικής και ειδικότερα το κίνημα του ρομαντισμού.

Η τέχνη διαχρονικά συνιστά τρόπο έκφρασης του λαϊκού βιώματος, πόσο μάλλον σε μία περίοδο επανάστασης όπου τα πάθη των λαών προβάλλονται emphatic and extraordinary. Ειδικότερα, την περίοδο της Ελληνικής επανάστασης του 1821 εύφορο έδαφος έκφρασης των ελληνικών παθών αποτέλεσε το κίνημα του Ρομαντισμού. Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, ενταγμένη στο ιδεολογικό πλαίσιο του 19ου αιώνα, εποχή σημαντικών ανακατατάξεων και σκληρών αγώνων για την κατάκτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αφύπνιση της εθνικής συνείδησης των λαών, αποτέλεσε σύμβολο της απελευθέρωσης του πνεύματος και της ανεξαρτησίας της σκέψης. Μέσα στο κλίμα του ρομαντισμού που επικρατούσε, η φιλελεύθερη Ευρώπη σκύβει με ενδιαφέρον και θαυμασμό πάνω στους αγώνες της μικρής σκλαβωμένης Ελλάδας. Ο πόθος για απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό, που διατηρήθηκε ζωντανός επί τετρακόσια χρόνια, αποτελεί ενσάρκωση του ίδιου ελεύθερου πνεύματος που χαρακτήριζε την αρχαία ελληνική σκέψη και η εξέγερση του μικρού και ηρωικού αυτού λαού ταυτίζεται με τους αγώνες απελευθέρωσης του ανθρωπίνου πνεύματος από κάθε μορφής καταπίεση.

Το εισαγωγικό σημείωμα: Το τελικό προϊόν της 1^{ης} ομάδας, ένα επιτυχημένο παράδειγμα που δείχνει ότι η ομάδα αντιλήφθηκε το ζητούμενο και αξιοποίησε δημιουργικά το υλικό της, προσαρμόζοντας το περιεχόμενο και το ύφος στην περίπτωση επικοινωνίας.

Αναπαράστασης της Ελλάδας στα εικονιστικά έργα των ξένων περιηγητών στη χώρα μας κατά τον 18^ο και το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα

Το φαινόμενο της αναβίωσης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στα εικαστικά έργα δείχνει να εμφανίζεται κατά τον 15^ο – 16^ο αι μ.Χ., ενώ φτάνει στην κορύφωση του κατά τα μέσα του 17^{ου} αι. Στα έργα τέχνης της εποχής, η Ελλάδα παρουσιάζεται ως η «κοιτίδα» του σύγχρονου πολιτισμού αφού η πλειοψηφία των σύγχρονων θεσμών γεννήθηκαν στον ελλαδικό χώρο, και δοξάζεται γι' αυτό. Ακόμα, η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε σύμβολο της ελευθερίας και την ανδρείας που αντιτίθεται στην τυραννία των Οθωμανών. Γενικά, το ελληνικό ιδεώδες έρχεται στο προσκήνιο, και ταυτίζεται με έννοιες όπως ελευθερία, δημοκρατία, πολιτισμός, δημιουργικότητα κλπ.

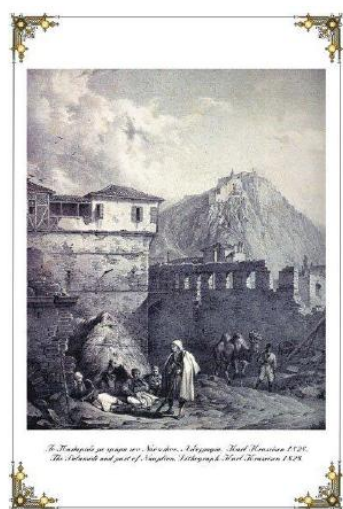
Πιο συγκεκριμένα, κατά τη περίοδο αυτή μέχρι και το πρώτο μισό του 19^{ου} αι., παρατηρούμε πως τα φώτα της Ευρώπης, κυρίως όσον αφορά την τέχνη και ειδικότερα το κίνημα Ρομαντισμού, έχουν στραφεί στην Ελλάδα. Πλέον, τα κοινωνικά και πολιτικά τεκταινόμενα του ελλαδικού χώρου αποτελούν κύρια πηγή έμπνευσης κυρίως για Ρομαντικούς ποιητές και ζωγράφους και στις περισσότερες περιπτώσεις ο τρόπος δημιουργίας και οι καλλιτεχνικές επιλογές εκφράζουν, λιγότερο εύστοχα και περισσότερο αφηρημένα, την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα την εποχή εκείνη. Όπως προαναφέρθηκε, κοινό θέμα των περισσότερων έργων τέχνης είναι το ελληνικό ιδεώδες και η ανωτερότητα την οποία αυτό διαπνέει μέσω του πνευματικού και υλικού αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Κάνοντας μία ενδελεχέστερη ανάλυση στα έργα, διακρίνουμε εκτός από κοινή θεματολογία και κοινά καλλιτεχνικά στοιχεία στον τρόπο δημιουργίας των εικαστικών έργων. Όσον αφορά τη ζωγραφική, η εικόνα αυτού που απεικονίζεται, κατά κανόνα είναι ακαθόριστη και δεν άπτεται, τουλάχιστον άμεσα, της πραγματικότητας, μιας και αποτελεί συνηθισμένη αναπαράσταση της καθημερινότητας ή κάποιου ηθιόλουστου αρχαιοπρεπούς μνημείου το οποίο έχει ζωγραφισθεί με ζωντανά χρώματα. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή αλλάζει λίγο μετά την είσοδο του 19^{ου} αι. χάρη στο ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης κατά των Τούρκων το 1821. Από την περίοδο αυτή και ύστερα, στα έργα των ευρωπαίων καλλιτεχνών - εκφραστών του Ρομαντικού κινήματος - ξεκινά να επικρατεί σύγχυση και αναστάτωση ή οποία ουσιαστικά εκφράζει τη θέληση και τον αγώνα του ελληνικού λαού για ελευθερία και ανεξαρτησία. Τα χρώματα μεταστρέφονται από ζεστά και φωτεινά σε «μουντά» και ψυχρά με εξαίρεση αρκετές φορές ένα μόνο μέρος του πίνακα στο οποίο συνεχίζει να επικρατεί το ίδιο χρωματικό μοτίβο με το αρχικό ως ένδειξη σεβασμού προς την αρχαία Ελλάδα και το βαρυσήμαντο πολιτισμό τον οποίο φέρει.

Συμπερασματικά καταλήγουμε πως η ελληνική επανάσταση και η προσπάθεια των ελλήνων να αποτινάξουν τον Τουρκικό ζυγό, ουσιαστικά έδωσαν στο αρχαίο ελληνικό ιδεώδες, που για καιρό βρίσκονταν στο προσκήνιο, δευτερεύοντα ρόλο κάνοντας την, για χρόνια προσκολλημένη στο ελληνικό παρελθόν, Ευρώπη να εστιάσει σε μια νέα, όχι τόσο αρχαιοπρεπή, ελληνική πραγματικότητα.

Το κείμενο για τους ξένους περιηγητές: Το τελικό προϊόν της 2^{ης} ομάδας δείχνει μια ενδιαφέρουσα προσπάθεια να κατανοηθεί η μετατροπή της εικόνας της χώρας μας, καθώς περνάμε από τα έργα των ξένων περιηγητών (με έμφαση στα αρχαιοελληνικά κατάλοιπα) στα έργα των ρομαντικών (με έμφαση στον πόλεμο και το δράμα των προσώπων). Ωστόσο, αν και το ζητούμενο ήταν να περιοριστεί η ομάδα στο βλέμμα των ξένων περιηγητών του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, γίνεται μάλλον εκτενής αναφορά στο κίνημα του ρομαντισμού με αποτέλεσμα να μην προκύπτει ξεκάθαρο νόημα. Στη

συζήτηση που είχα με τους μαθητές της συγκεκριμένης ομάδας παραδέχτηκαν ότι δυσκολεύτηκαν με τα κείμενα, τα οποία «χρειάστηκε να διαβάσουν αρκετές φορές για να καταλάβουν πού το πάνε».

Ο Λοχαγός Κάρλ Κρατσαϊζεν ζωγραφίζει τους Έλληνες και Φιλέλληνες αγωνιστές του '21

Ο Κάρλ Κρατσαϊζεν (Karl Krazszen) από το Παλαινάτο της Βαυαρίας (1794-1878), παρ' όλο το δυσκολοπρόφερτο, σύνθετο όνομά του – στα γερμανικά σημαίνει «αδερμένο ξύστρο για παπούτσια»-, είναι πια αναγνωρισμένος και γνωστός στην ελληνική γραμματειακή των τεχνών. Είναι ο αυτοδίδακτος εκείνος ζωγράφος ο οποίος μέσα από ένα σχεδόν αρελές σχεδιαστικό ρομαντικό ιδίωμα απέδωσε, σχεδιάζοντας με μολύβι εκ του φυσικού, τις προσωπογραφίες των Ελλήνων ηρώων και Ευρωπαίων συναγωνιστών του από το 1826 ως το 1827. Ήταν αυτός που ως στρατιωτικός, δρώντας και ως «πολεμικός ανταποκριτής» στο Ναύπλιο, τον Πόρο, την Αίγινα, τη Σαλαμίνα, ανέδειξε τις προσωπογραφίες των οπλαρχηγών, πυρπολητών, πολιτικών, προσέτων και λογίων στο εγκυρότερο νεοελληνικό «Πάνθεον Αθανάτων» το οποίο διαμόρφωσε τη συνείδηση πολλών γενιών πατριωτών μέχρι σήμερα. Ο Κρατσαϊζεν δεν έφθασε στην Ελλάδα ως περιηγητής αλλά ως στρατιωτικός, σε μια δύσκολη για την Επανάσταση περίοδο κατά την οποία το Μεσολόγγι είχε πέσει, ο Ιμπραήμ ήταν κυρίαρχος στην Πελοπόννησο και οι Έλληνες οπλαρχηγοί απάρασσονταν από εμφύλιες έριδες. Τα γεγονότα αυτά στάθηκαν προφανώς επαρκή για να τον ωθήσουν στην περιπέτεια της καθόδου στην Ελλάδα. Φαίνεται όμως πως ο τρόπος με τον οποίο εγκατέλειπε τη μονάδα του στη Βαυαρία ήταν τυχοδιωκτικός. Για τον λόγο αυτόν επιστρέφοντας στο Μόναχο δικάστηκε και καταδικάστηκε. Μόνο επειδή έτυχε συνώμης – ίσως επειδή είχε συνταχθεί στο φιλελληνικό σώμα του Karl Wilhelm von Heideck, επίσης εραστήχνη ζωγράφου και

κατοικού μέλους της Αντιβασιλείας του Όθωνα – επανέκτησε τον στρατιωτικό βαθμό του και έφθασε με κανονικές προαγωγές μέχρι τον βαθμό του υποστράτηγου. Σε φωτογραφία του που φυλάσσεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο αναγνωρίζουμε τη φυσιογνωμία του σε ώριμη ηλικία. Τη γνωρίζουμε όμως και από τον πρώτο ιστορικό πίνακα της νεοελληνικής τέχνης: Στον πίνακα «Το εν Περσεί ευρισκόμενον στρατόπεδον του Καραϊσκάκη το έτος 1827» έργο του Θεόδωρου Βρυζάκη του 1855 (Εθνική Πινακοθήκη) που είχε θεωρήσει ως αφιέρωμα στον ελληνικό λαό και τους φίλους του. Είναι σημαντική η πληροφορία ότι ο Κρατσαϊζεν είχε συμμετάσχει στην ιστορική πολιορκία της Αθήνας της 6ης Μαρτίου και της Ακρόπολης στις 22 Απριλίου του 1827 υπό το πρόσχημα του Γάλλου στρατηγού Fabvier, του Καραϊσκάκη και των Φιλελλήνων στη διάρκεια της οποίας σκοτώθηκε ο Καραϊσκάκης.

Η διαδρομή από το Μόναχο στην Ελλάδα

Ο Κρατσαϊζεν έφθασε στην Αττική, ο οποίος ήταν και ο τελικός του στόχος, μέσω Ιταλίας (Ανκόνα), Κέρκυρας, Ζακύνθου, Ναυπλίου, με ενδιάμεσους σταθμούς τον Πόρο, την Αίγινα και τη Σαλαμίνα. Ενώ δεν έχει διασωθεί ημερολόγιο, οι ακριβείς τοποθεσίες και ημερομηνίες που φρόντισε να αναγράψει σχεδόν πάντα σχολαστικά στα σχέδια και τις υδατογραφίες του μπορούσαν να πάρουν τη θέση ημερολογίου της σύνταξης, αλλά εικαστικά τόσο καρποφόρας παραμονής του στην Ελλάδα. Αξίζει τον κόπο να παρακολουθήσουμε, τουλάχιστον σχηματικά, τη διαδρομή του Κρατσαϊζεν στον ελληνικό χώρο με αφετηρία τα σχέδια. Το πρωιμότερο σχέδιο της σειράς είναι από τις 7 Σεπτεμβρίου 1826 στην Ανκόνα (υπάρχουν άλλα δύο στις 20 και 28 του ίδιου μήνα). Αμέσως μετά, στις 15 Οκτωβρίου, πηγαίνει μέσω Ragusa (δουρράχιο), στις 20 και 28 Οκτωβρίου 1826, στην Κέρκυρα, όπου σχεδιάζει ένα πορτρέτο αγνώστου. Στις 6 Νοεμβρίου εντοπίζεται στη Ζάκυνθο, όπου σχεδιάζει τη Βασιλική και τον δημόσιο Μνήστορα, στις 13 Νοεμβρίου τον Άγγλο συνταγματάρχη John Ross και στις 18 δύο Άγγλους αξιωματικούς, ενώ στις 19 Νοεμβρίου τον Κολίνο Κολοκοτρώνη. Το πρώτο πορτρέτο αγωνιστή είναι αυτό στις 11 Αυγούστου 1826 του Γεωργίου Μαυρομμάλη στο Ναύπλιο. Στις 4 Δεκεμβρίου περιπλέει το ακρωτήριο Μαλέα και στις 15 Δεκεμβρίου βρίσκεται ξανά στο Ναύπλιο. Στις 3 Φεβρουαρίου 1827 βρίσκεται με τους άνδρες του Φαβιέρου στα Αμπελάκια Σαλαμίνας προετοιμάζοντας την πολιορκία της Ακρόπολης και σχεδιάζει χωρικές και χωριάτικα σπίτια. Στις 21 Φεβρουαρίου είναι στην Αίγινα, στις 22 σχεδιάζει έναν πολέμιό και παραμένει εκεί ως τις 7 Απριλίου.

Απόσπασμα από το κείμενο για τους προσωπογράφους: Μέρος του κειμένου που συνέθεσε η 6^η ομάδα για τον Καρλ Κρατσάιζεν, έναν από τους προσωπογράφους των Ελλήνων αγωνιστών. Δεν μπορούμε να μιλάμε για δημιουργική ανασύνθεση της πληροφορίας, μιας και οι μαθητές εδώ καταφεύγουν στη συνήθη τακτική της αντιγραφής επικόλλησης από την [ιστοσελίδα της Αργολικής Βιβλιοθήκης](#). Το μόνο δημιουργικό – αν το θεωρήσουμε έτσι – είναι ότι επιλέγουν από το κείμενο αποσπάσματα που θεωρούν ότι ανταποκρίνονται στα ζητούμενα και ενσωματώνουν εικονιστικό υλικό, για να προσδώσουν ένα καλό αισθητικό αποτέλεσμα στο κείμενό τους, το οποίο «συνομιλεί» με τα γραφόμενα. Θετικό, επίσης, και το γεγονός ότι αντλούν την πληροφορία από αξιόπιστη και έγκυρη πηγή.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ο αγώνας των Ελλήνων ως πηγή εμπνεύσης των ρομαντικών ζωγράφων

Η διάθεση φυγής και εκκωλύσης οδήγησε στην "θεοποίηση" της ιστορικής εμπειρίας. Αποτέλεσμα ήταν η στροφή του ρομαντικών δημιουργών στις μεγάλες ιστορικές στιγμές με σκοπό την διαφυγή τους από την ανιαρή καθημερινότητα. Είναι αξιοσημείωτη η αναφορά του παράγοντα που αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το γαλλικό επαναστατικό ιδεώδες και ο οποίος ήταν το όραμα της ελληνικής αρχαιότητας, κυρίως από τον δέκατο έκτο αιώνα και μετά. Ο ελληνικός αγώνας συνδυάζοντας τον θρησκευτικό, κλασικό και ηρωικό στοιχείο υπήρξε η αφορμή για την δημιουργία μιας νέας θεματολογίας. Η προβολή της εξέγερσης κατά του Ισλάμ ως αγώνα της χριστιανοσύνης πρόβλεπε τους Έλληνες σαν μάρτυρες της πίστης. Παρόλα αυτά, μέσα από αναφορές φαίνεται ότι η κινητήρια δύναμη των Ελλήνων ήταν μια κλασική κληρονομιά.

Σε αυτές τις παραστάσεις οι Έλληνες εμφανίζονται ως πρωταγωνιστές της δράσης και όχι ως απλό συμπλήρωμα του τοπίου όπως τον 18ο αι. Όλα αυτά τα φιλελληνικά θέματα είχαν μεγάλη απήχηση κυρίως από τους Γάλλους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρατηρείται κάποιοι είδους πνευματικής συμμαχίας μεταξύ των αγωνιζόμενων Ελλήνων, των Γάλλων αποδόν της Φιλελεύθερης Αυτοαίτισης και των ρομαντικών Γάλλων καλλιτεχνών. Δεν ήταν τυχαίο που ο Ντελακρουά πρωτοπαρουσίασε στην έκθεση υπέρ των Ελλήνων που οργανώθηκε το 1826 στην Galerie Lebrun, την «Ελλάδα στα Ερείπια του Μεσολογγίου» ένα έργο πολιτικής προποσώδης και επαναστατικής ρομαντικής τεχνοτροπίας.

Όσοι αφορά τους Γάλλους καλλιτέχνες και αυτοί παρουσίασαν έργα των οποίων η θεματολογία αποκτά συμβολική αξία. Μια έκθεση οργανώθηκε στην Εθνική Πνακοθήκη αποδεικνύει ότι ο Φιλελληνισμός στην Γαλλία υπήρξε ένα λογοτεχνικό κίνημα και οι ζωγράφοι που ενταχτήκαν με αυτό έχουν ως επίκεντρο τον πόλεμο για την ανεξαρτησία, ταυτίζοντας τον Μιλόταρη με τον Λεωνίδα. Ακόμα τα θέματα που προβάλλονται δεν βασίζονται μόνο στην φαντασία αλλά και στην γνώση συγκεκριμένων ιστορικών γεγονότων. Ο γαλλικός φιλελληνισμός θεμελιώνεται στο συναισθηματικό και σε μία στερεή κλασική παιδεία. Παρόλα αυτά δεν οδήγησε στην δημιουργία ενός ενιαίου καλλιτεχνικού ύφους. Απλά χρησιμοποίησε μια σύγχρονη ζωγραφική αλλά σε λιγότερη από τη στιγμή στην πραγματικότητα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι ρομαντικοί ζωγράφοι εμπνέονται από τον αδιάκοπο αγώνα των Ελλήνων έναντι των Τούρκων. Αντιλούνται τα θέματα τους τόσο από τη βικιότητα, την απανθρωπιά και τη σκληρότητα των τελευταίων, όσο και από τη γενναϊότητα που επιδεικνύουν οι πρώτοι, οι οποίοι θα έδιναν μέχρι και τη ζωή τους για να σώσουν την οικογένεια και την πατρίδα τους. Πιο συγκεκριμένα, ασχολήθηκαν αρκετά με τον σταχτοχονισμό του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', με τις θριαμβευτικές νίκες των Ελλήνων, που παρά τον μικρό σε σχέση με των Οθωμανών στρατό τους, τους κατατρόπωναν, καθώς επίσης και με την έξοδο του Μεσολογγίου. Ακόμη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον βρίσκουν στην ευρέως διαδεδομένη θολάσσια μάχη, τη ναυμαχία του Ναυαρίνου.

Συνήθίζεται να απεικονίζονται πρόσωπα ανώνυμα, τα οποία, όμως, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα των Ελλήνων και των Τούρκων εκείνης της εποχής, όπου εμφανίζονται σπολίουτα ρεαλιστικοί. Απ' τη μια πλευρά, τα βλέματα των κατακτητών φανερώουν ένα μίσος, μια στέχθεια, περιφρονώντας τους Έλληνες, των οποίων οι στάσεις σε μερικούς πίνακες υποδηλώνουν γενναϊότητα και περηφάνεια, ενώ σε άλλους είναι εμφανής η απογνώση, η παρόληψη και η επιθυμία λύτρωσης από το μαρτύριο που βιώνουν. Τα χρώματα που χρησιμοποιούνται στο φόντο είναι σε απαλές αποχρώσεις αποδίδοντας μια φυσικότητα στο έργο, ενώ τα περισσότερα πρόσωπα απεικονίζονται με έντονα χρώματα.

Τα ιερατικά σύμβολα που κυριαρχούν είναι ο σταυρός του ιερέα, όπως και το λάβαρο, το οποίο κρατούν ψηλά οι Έλληνες, για να ευθαρρύνουν τους μαχόμενους. Οι Τούρκοι, από την άλλη, θέλοντας να δείξουν την υπεροχή τους υψώνουν τη σημαία τους.

Οι ζωγράφοι αυτοί αποσκοπούν στο να δημιουργήσουν συναισθήματα χαράς, δικαίωσης και περηφάνειας σε αυτούς που θα ασχοληθούν με τα έργα τους, αποπνεύοντας μια επαναστατικότητα και ένα εθνικό πνεύμα μέσα από τους πίνακές τους, ενώ ταυτοχρόνως να υψώσουμε συγκίνηση, θλίψη, θυμό και αγανάκτηση για τα πρόσωπα των κατακτητών.

Σε καθένα από τα έργα τέχνης ο δημιουργός στοχεύει στο να αφυπνίσει και να παρακινήσει τους φιλέλληνες είτε μέσω της μεγαλειώδους ανδρείας των Ελλήνων πολεμιστών απέναντι στους κατακτητές είτε μέσω της συμπεριφοράς και της συλλογικότητας τους. Ουσιαστικά προσπαθούν να τους δείξουν πως αν και είναι δυνατοί και θαρραλέοι έχουν ανάγκη και τη βοήθειά τους.

Ο πίνακας όμως που μας κίνησε περισσότερο το ενδιαφέρον και μας καθήλωσε ήταν αυτός του Φρανσουά Εμίλ ντε Λαυράκ «Σκηνή από την Έξοδο». Πηγή έμπνευσης του καλλιτέχνη αποτελεί η έξοδος του Μεσολογγίου.

Τα πρόσωπα που απεικονίζονται είναι ανώνυμα, όπως και στην πλειοψηφία των πινάκων. Κυριαρχεί μια γυναικεία φυσούρα, η οποία προκειμένου να μη θαυματοεισάτο από τα χέρια των κατακτητών προτιμά να αυτοκτονήσει, σκοτώνοντας πρώτα το παιδί της. Στο πλάι της βρίσκεται θαυματομένος ο άνδρας της.

Είναι εμφανές το ότι διακρίνεται από μεγάλο ψυχικό σθένος και αξιοπρέπεια.

Το φόντο είναι μονότονο, ώστε να έρχεται σε αντίθεση και να τονίζονται τα έντονα χρώματα που φορούν τα πρόσωπα, ενώ το μνημείο που διαφύσσεται στο βάθος υπογραμμίζει την αποθυσία των Ελλήνων για την υπεράσπιση όχι μόνο του παρόντος αλλά και του εθνικού αρχαιολογικού πνεύματος.

Έντονα είναι τα συναισθήματα του θαυμασμού, της συγκίνησης και της αγανάκτησης που δημιουργούνται τόσο σε εμάς όσο και στους φιλέλληνες που στόχος των ζωγράφων είναι να τους παρακινήσουν, ώστε να συνδράμουν στον αγώνα των Ελλήνων.

Το κείμενο για τους ρομαντικούς ζωγράφους: Το τελικό προϊόν της 5^{ης} ομάδας είναι ένα πολύ καλό αποτέλεσμα συνεργασίας και δημιουργικής ανάγνωσης του υλικού. Η ομάδα ήταν εξαμελής και χωρίστηκε σε τρεις διμελείς υποομάδες. Η σύνθεσή τους ήταν ετερογενής και είχε ενδιαφέρον ότι μαθήτριες, που είναι συνήθως σιωπηρές στη μετωπική διδασκαλία, ασχολήθηκαν με ενδιαφέρον και ανάγνωσαν με αρκετά δημιουργικό τρόπο τα έργα τέχνης. Για την παραγωγή του τελικού προϊόντος βοήθησαν σημαντικά δύο πολύ καλών επιδόσεων μαθήτριες που ανέλαβαν να συντονίσουν το έργο των υποομάδων και να επιμεληθούν το τελικό κείμενο.

Γ' φάση: 21/03/2014 και 28/03/2014: παρουσίαση, συζήτηση στην ολομέλεια (2 + 2 ώρες, αίθουσα διδασκαλίας, υπολογιστής με προβολικό): Σύμφωνα με την αρχική πρόταση, στη Β' φάση προβλεπόταν επεξεργασία των φύλλων εργασίας και παρουσίαση των αποτελεσμάτων στην ολομέλεια και στην Γ' φάση παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου για «τη σημασία της τέχνης στην καθημερινή μας ζωή» (Μητελούδης 2013). Οι ιδιαιτερότητες όμως της εφαρμογής και η ειδική κατάσταση της σχολικής γιορτής υπαγόρευσαν διαφορετική διαδρομή και τροποποιήσεις.

Η Γ' φάση περιλαμβάνει δύο μέρη που αντιστοιχούν σε δύο διδακτικά δίωρα. Στο πρώτο μέρος (21/03/2014) έγινε η παρουσίαση από τους μαθητές και ταυτόχρονα η πρόβα για την τελική παρουσίαση ενόψει της γιορτής. Η παρουσίαση αρχικά στην ολομέλεια μας έδωσε την ευκαιρία να συζητήσουμε για τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία της επικοινωνίας και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν οι μαθητές να αναδείξουν το κείμενό τους. Έγιναν πολύ ωραία σχόλια για το πώς οι παρουσιάστριες/ές μπορούν να βελτιώσουν τη στάση τους επί σκηνής, την άρθρωση, τον επιτονισμό κτλ. Επιπλέον, η ολομέλεια είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει το κείμενο της παρουσίασης ως ενιαίο σύνολο (προφορικός λόγος και ταυτόχρονη προβολή των διαφανειών) και να αποκτήσει εποπτεία σχετικά με την προβληματική του αφιερώματος. Η εποπτεία αυτή τροφοδότησε μια συζήτηση που έγινε με το πέρας

της παρουσίασης. Ένας μαθητής ρώτησε «γιατί δεν συμπεριλάβαμε στο αφιέρωμά μας και τα έργα των Ελλήνων ζωγράφων σχετικά με την επανάσταση;» και μια μαθήτρια απάντησε ότι «εδώ εξετάζουμε τον ρόλο του ρομαντισμού και τη στρατεύσή του στην υπόθεση της επανάστασης». Αυτό μου έδωσε αφορμή να τους ρωτήσω: «ποια εικόνα του Έλληνα προβάλλουν τα έργα που είδαμε;» για να λάβω την απάντηση από πολλούς «την εικόνα του ήρωα». Μια μαθήτρια παρατήρησε ότι αγνοούσε πως οι εικόνες των αγωνιστών του 21, που έβλεπε στα σχολικά βιβλία αλλά και ως διακοσμητικές εικόνες στις σχολικές γιορτές, ήταν έργα ξένων που στρατεύτηκαν υπέρ του ελληνικού αγώνα. Ο μαθητής που έθεσε το αρχικό ερώτημα ζήτησε να προβάλουμε ξανά τον πίνακα του Carl Haag (1861) *Έλληνας*. «Αυτός, κυρία, τα λέει όλα...», παρατήρησε, «η κίνηση, η ορμητικότητα, τα αρχαία ερείπια στο βάθος». Χαμογέλασα με την εύστοχη παρατήρηση και τους είπα ότι έχει ενδιαφέρον ο διάλογος με το παρελθόν, γιατί μας λέει κάτι για την εικόνα που κατασκεύασαν για μας οι εκπρόσωποι του ρομαντισμού, εικόνα που έπαιξε μεγάλο ρόλο για το πώς είδαμε τον εαυτό μας και την ταυτότητά μας, ως νεοελλήνων, από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους και πέρα, με την οποία αναμετρούμαστε αδιάκοπα μέχρι και σήμερα. «Να τα πείτε αυτά, κυρία, στη γιορτή» πρόσθεσε ο μαθητής· με πρόλαβε, ωστόσο, μια μαθήτρια από την ομάδα του εισαγωγικού-επιλογικού σημειώματος, επισημαίνοντας ότι «δε χρειάζεται να πούμε τίποτα περισσότερο, γιατί το αφιέρωμα που θα παρακολουθήσουν βάζει ερωτήματα και αποτελεί τροφή για σκέψη». Δεν θα μπορούσα να σκεφτώ καλύτερο κλείσιμο για τη συζήτησή μας. Αποφασίσαμε από κοινού η τελευταία διαφάνεια της παρουσίασης να είναι ο πίνακας του Carl Haag.

Το δεύτερο μέρος (28/03/2014) πραγματοποιήθηκε μετά τη σχολική γιορτή. Έτσι, είχαμε αρχικά την ευκαιρία να καταθέσουμε εντυπώσεις και σχόλια γι' αυτήν, τα οποία συνέκλιναν στη γενική διαπίστωση ότι οι μαθητές/τριες που παρουσίασαν υποστήριξαν με τον καλύτερο τρόπο την παρουσιάσή τους και το συνολικό αποτέλεσμα προέβαλε ένα συνεκτικό και περιεκτικό κείμενο.

Στη συνέχεια ασχοληθήκαμε με την επεξεργασία των προτεινόμενων στο αρχικό σενάριο φύλλων εργασίας, ειδικότερα του 2^{ου} (αφορά στο τραγούδι των Magic de Spell «Διακοπές στο Σαράγιεβο») και του 4^{ου} (παραγωγή λόγου σχετικά με το τραγούδι). Επειδή δεν υπήρχε η δυνατότητα να διαθέσω περισσότερο διδακτικό χρόνο (πέραν του δώρου) είχα τροποποιήσει το 2^ο φύλλο, αφαιρώντας από αυτό τα ερωτήματα 1, 2, 6, 8 και 10 (τα οποία ωστόσο θίχτηκαν στη συζήτηση που ακολούθησε) και κρατώντας τα ερωτήματα 3, 4, 5, 7 και 9. Ενσωμάτωσα επίσης στο φύλλο αυτό τα σχετικά με την παραγωγή λόγου που υπήρχαν στο 4^ο φύλλο εργασίας, αφαιρώντας το ερώτημα 2. Έκρινα, επίσης, απαραίτητο να εντάξω στο φύλλο ένα εισαγωγικό κείμενο για τον πόλεμο στη Βοσνία, ώστε να έχουν οι μαθητές κάποιες βασικές πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο. Επιπλέον, αναφορικά με το ερώτημα-ζητούμενο «να σχολιάσετε τον τίτλο του τραγουδιού λαμβάνοντας υπόψη την κουλτούρα του 'life style' που προέβαλλε η ελληνική κοινωνία την εποχή εκείνη συμπεριλαμβανομένης και της mainstream νεολαίας», παρέπεμπα σε απόσπασμα από προσωπικό ιστολόγιο, ώστε να δουν οι μαθητές πώς προσέλαβε το τραγούδι ένας νέος της εποχής (καλοκαίρι του 1993). Το φύλλο δόθηκε εκτυπωμένο σε όλους τους μαθητές, το επεξεργαστήκαμε όχι σε ομάδες, αλλά στην ολομέλεια, αφού προηγουμένως παρακολουθήσαμε τις δύο εκτελέσεις από τις προτεινόμενες διευθύνσεις στο YouTube.

Οι μαθητές άκουσαν προσηλωμένοι τις δύο εκτελέσεις και ζήτησαν να τις ακούσουν και δεύτερη φορά. Πολλοί απ' αυτούς γνώριζαν το συγκρότημα και το συγκεκριμένο τραγούδι (τη 2^η εκτέλεση), δεν γνώριζαν όμως και δεν είχαν προβληματιστεί για τις συνθήκες δημιουργίας του ούτε για τις στιχουργικές διαφορές ανάμεσα στις δύο εκτελέσεις.

Για το ερώτημα «Ο στιχουργός φαίνεται να παρακολουθεί από την τηλεόραση τα όσα συμβαίνουν στο Σαράγιεβο. Τι φαίνεται να τον κινητοποίησε για να γράψει αυτό το τραγούδι;» είχαν πολλά να πουν για τις εικόνες θανάτου και ερήμωσης, αλλά και την παθητικότητα των θεατών. Αν και δεν είχαν την εμπειρία των τηλεθεατών του

συγκεκριμένου γεγονότος, μπορούσαν να εκφέρουν άποψη για την πάγια τακτική των ΜΜΕ να προβάλλουν απανωτά εικόνες τέτοιες σε περιόδους κρίσεων, πολέμων, τρομοκρατικών ενεργειών και φυσικών καταστροφών και να τη συνδέσουν με τη στάση του παθητικού αποδέκτη που καταναλώνει θέαμα και μένει τελικά απαθής μπροστά στο θάνατο και τη βία. Μπόρεσαν, επομένως, εύκολα να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ο στιχουργός, σε αντίθεση με τον απαθή θεατή, βρίσκει τρόπο μέσω των στίχων του να διαμαρτυρηθεί όχι μόνο για τον πόλεμο και τις καταστροφικές συνέπειές του, αλλά και για τον τρόπο προβολής τέτοιων γεγονότων από την τηλεόραση όπως και για τον τρόπο που τα προσλαμβάνει ο μέσος θεατής.

Στο δεύτερο ερώτημα «*‘Διασχίζω τον κόσμο και φλέγομαι’*»: τι δηλώνει η μαρτυρία του νεαρού τηλεθεατή-στιχουργού;» ανταποκρίθηκαν με ενδιαφέρουσες απαντήσεις για τις διαφορετικές συνυποδηλώσεις του στίχου *‘Διασχίζω τον κόσμο και φλέγομαι’*. Το «διασχίζω τον κόσμο» το συνέδεσαν με τη δυνατότητα της τηλεόρασης να ταξιδεύει τον τηλεθεατή ανά την υφήλιο και το «φλέγομαι» με τη διπλή σημασία που αποκτά το συγκεκριμένο ρήμα για το δημιουργό: φλέγεται από τις εικόνες του πυρός, αλλά και φλέγεται εσωτερικά – εξεγείρεται.

Το επόμενο ερώτημα «*‘Ήλιος λάμπει κι ας είναι μεσάνυχτα’*»: Πώς καταλαβαίνετε αυτό τον στίχο στα συμφραζόμενα του τραγουδιού;» δημιούργησε σε κάποιους μαθητές αμηχανία. Εντόπισαν αμέσως την αντίθεση «ήλιος-μεσάνυχτα», αλλά δεν μπορούσαν να βρουν εύκολες συνυποδηλώσεις για τη λέξη «ήλιος». Ωστόσο, ένας μαθητής παρατήρησε, όχι άστοχα, ότι ο «ήλιος» συνδέεται με τη φλόγα του στιχουργού, την έμπνευση «κι ας είναι μεσάνυχτα». Η ερμηνεία άρεσε στην τάξη και την σημειώσαμε στον πίνακα. Τους ζήτησα να φανταστούν μια πολιορκημένη και βομβαρδιζόμενη πόλη στη διάρκεια της νύχτας. Αυτό τους κινητοποίησε και μίλησαν για τη λάμψη των βομβών μέσα στο σκοτάδι.

Αμηχανία προκάλεσε και το επόμενο ερώτημα για τη «σκισμένη φωτογραφία» στους περισσότερους μαθητές. Μια μαθήτρια, που με τις ευφυείς παρατηρήσεις της προωθεί συνήθως τη συζήτηση, όταν η υπόλοιπη τάξη δυσκολεύεται, παρατήρησε ότι

στους στίχους αυτούς διαφαίνεται μια περισσότερο βιωματική εμπλοκή με τον πόλεμο, πέρα από την οπτική του τηλεθεατή στιχουργού. Είναι η εμπειρία της απώλειας και του θυμού που αυτή συνεπάγεται. Τη σκυτάλη πήρε ένας μαθητής, εστιάζοντας το βλέμμα στη «σκισμένη φωτογραφία», και παρατηρώντας ότι αυτή μπορεί να αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τους δημιουργούς που επιδιώκουν με τους πρόσθετους στίχους να δώσουν μια περισσότερο τραγική διάσταση στο θέμα τους.

Το ερώτημα, τέλος, για τον σχολιασμό του τίτλου σε σχέση με το προβαλλόμενο 'life style' της εποχής προκάλεσε εύστοχα σχόλια για την εποχή του έτους, κατά την οποία κυκλοφόρησε ο δίσκος. Οι «διακοπές» του τίτλου παραπέμπουν στο καλοκαίρι και στη μαζική εξόρμηση των νέων στα νησιά που συνοδεύεται από διάθεση εκτόνωσης και διασκέδασης. Την όλη εικόνα, ωστόσο, ανατρέπει ο προσδιορισμός «στο Σαράγεβο» που κάνει τις «διακοπές» να ηχούν ειρωνικά και άκαιρα. Οι μαθητές εύκολα αντιλήφθηκαν την ειρωνεία και τον πικρό σαρκασμό του τίτλου.

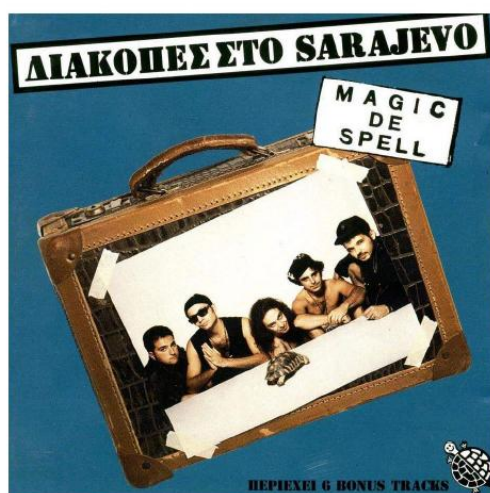
Στη συνέχεια σχολιάσαμε το απόσπασμα του Μ. Χατζιδάκι για τη σχέση της τέχνης με το γεγονός και την ιστορική στιγμή και την «ικανότητα» να την υπερβαίνει. Τις παρατηρήσεις μας τις συνδυάσαμε τόσο με το τραγούδι των Magic de Spell και τα γεγονότα στο Σαράγεβο όσο και με την έρευνα για το κίνημα του ρομαντισμού και τη σχέση του με την ελληνική επανάσταση. Ως εργασία για το σπίτι οι μαθητές ανέλαβαν να γράψουν και να ανεβάσουν στο wiki το κείμενο κριτικής που προτάθηκε ως ζητούμενο στο φύλλο εργασίας.

Το τελικό ψηφιακό προϊόν που παρουσιάστηκε στη φάση αυτή και συνόδεψε τη «ζωντανή» παρουσίαση των μαθητών στην πρόβα και στη σχολική γιορτή. Όπως έχει αναφερθεί στην περιγραφή της Α' φάσης, η ομάδα που είχε αναλάβει την ψηφιακή παρουσίαση έπρεπε να επεξεργαστεί ένα ήδη υπάρχον εικονιστικό υλικό, να το ταξινομήσει και να το εντάξει σε ενότητες, να συνεργαστεί με την ομάδα των προσωπογράφων για να το συμπληρώσει και να επιμεληθεί του τελικού αισθητικού-επικοινωνιακού αποτελέσματος, επιλέγοντας φόντο, χρωματισμούς, γραμματοσειρές,

τα στοιχεία εν γένει που συμβάλλουν στην πολυτροπικότητα του κειμένου. Η δική μου παρέμβαση περιορίστηκε στη ενσωμάτωση των βιντεο-αποσπασμάτων.

Διακοπές στο Σαράγεβο είκοσι χρόνια μετά

Το συγκρότημα *Magic de Spell* επιστρέφει πανηγυρικά στα μουσικά δρώμενα με την επανέκδοση του τραγουδιού «Ο θάνατος διακοπές στο Σαράγιεβο πάει».

Η παλιά αυτή επιτυχία του συγκροτήματος πρωτοκυκλοφόρησε το 1993 με αφορμή τον πόλεμο της Βοσνίας. Σκοπός του τραγουδιού ήταν να διαμαρτυρηθεί το συγκρότημα για τη βαρβαρότητα και τη βία προς τον άμαχο πληθυσμό της Βοσνίας. Παρ' όλο που εκείνος ο πόλεμος τελείωσε, το μήνυμα του τραγουδιού είναι πιο επίκαιρο από ποτέ, καθώς ακόμη και σήμερα μαίνονται σε διάφορα μέρη του πλανήτη πόλεμοι πολύ πιο σκληροί και αιματηροί από τον πόλεμο της Βοσνίας. Επομένως, η αντιπολεμική διάθεση των *Magic de Spell* είναι διαχρονική.

Επίσης, το συγκεκριμένο τραγούδι, που αποτελεί σήμα κατατεθέν του συγκροτήματος, είναι μια κατάλληλη ευκαιρία για τους νεώτερους θαυμαστές των *Magic de Spell* να γνωρίσουν το μοναδικό στυλ της μουσικής τους.

Γενικά η επανέκδοση του δίσκου «Διακοπές στο Σαράγιεβο» αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μουσικά γεγονότα της χρονιάς. Αναμένουμε ότι η επιτυχία και η αναγνώριση που κέρδισε επάξια το συγκρότημα το 1993 θα επαναληφθεί και τώρα, είκοσι χρόνια μετά.

Ένα δείγμα παραγόμενου κριτικού λόγου από μαθητή. Το κείμενο είναι καλογραμμένο, όμως δεν ικανοποιεί το ζητούμενο της κριτικής, πιο πολύ θα το χαρακτηρίζαμε κείμενο παρουσίασης. Αυτό μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι το συγκεκριμένο είδος λόγου είναι απαιτητικό και ανοίκειο για τους μαθητές μας και προϋποθέτει γνώσεις της τέχνης, την οποία διαπραγματεύεται. Για παράδειγμα σ' ένα

σημείο του κειμένου γίνεται λόγος για το μοναδικό στυλ των Magic De Spell. Τι συνιστά όμως αυτό το «μοναδικό στυλ» δεν εξηγείται ούτε τεκμηριώνεται.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φάση Β΄

Ομάδα Α: Εισαγωγή

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, τον πρόλογο του αφιερώματος (100-150 λέξεις) με σκοπό να εισάγετε τους συμμαθητές-καθηγητές σας στο καλλιτεχνικό κλίμα που επικράτησε στην Ευρώπη το 18^ο και 19^ο αιώνα και συνδέθηκε με το φιλελευθερισμό και φιλελληνισμό.

Μελετήστε

- α. τη [σχετική ανάρτηση για το ρομαντισμό](#) σε καλλιτεχνικό ιστολόγιο
- β. το κείμενο: «[Με τα μάτια των ρομαντικών](#)»
- γ. Το άρθρο της Φανής – Μαρίας Τσιγκάκου «Φιλέλληνες ζωγράφοι» (δίνεται σε φωτοτυπία)

Συζητήστε στην ομάδα σας και κρατήστε σημειώσεις σχετικά με τη σχέση του ρομαντισμού με το ιστορικό πλαίσιο, το φιλελευθερισμό, τις επαναστάσεις - διεκδικήσεις των λαών, το φιλελληνισμό, τις πηγές έμπνευσης, τα θέματα και την τεχνοτροπία. Η έμφαση θα δοθεί στη ζωγραφική και στη συμβολή του ρομαντικού κινήματος στην υπόθεση της ελληνικής επανάστασης.

Συνθέστε το κείμενό σας.

Ομάδα Β: Αναπαραστάσεις της Ελλάδας στα εικονιστικά έργα των ξένων περιηγητών στη χώρα μας κατά τον 18^ο και το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, την πρώτη ενότητα του αφιερώματος (150/200 λέξεις) με σκοπό να παρουσιάσετε στους συμμαθητές-καθηγητές σας την εικόνα της Ελλάδας, όπως προβάλλεται στα εικονιστικά έργα των ξένων περιηγητών στη χώρα μας κατά τον 18^ο και το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα.

Μελετήστε:

- α. το κείμενο: «[Με τα μάτια των ρομαντικών](#)»
- β. τις εικόνες: [Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια των περιηγητών του 18^{ου} & 19^{ου} αι.](#)

Συζητήστε στην ομάδα σας και κρατήστε σημειώσεις σχετικά με:

- Τι απεικονίζεται – προβάλλεται στα εικαστικά αυτά έργα; Με ποιο τρόπο; (χρώματα, θέση στην εικόνα, σχέση με το χώρο);
- Πώς απεικονίζεται το τοπίο - περιβάλλον χώρος και πώς οι άνθρωποι;
- Ποια ιδέα για την Ελλάδα προβάλλουν οι εικόνες αυτές;

Συνθέστε το κείμενό σας.

Ομάδα Γ: Ο Λόρδος Μπάιρον και η συμβολή του στην προβολή της ελληνικής επανάστασης στον ευρωπαϊκό χώρο

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, τη δεύτερη ενότητα του αφιερώματος (100-150 λέξεις) με σκοπό να παρουσιάσετε στους συμμαθητές-καθηγητές σας το ρόλο του Λόρδου Μπάιρον όσον αφορά στην προβολή της χώρας μας και της ελληνικής επανάστασης στον ευρωπαϊκό χώρο, όπως αυτός αποτυπώνεται στη ζωή και το έργο του.

Μελετήστε:

- α. Μία σύντομη βιογραφική αναφορά για τη ζωή και το έργο του σε μια [βιβλιοπαρουσίαση](#) της εφημερίδας *Το Βήμα*.
- β. Μια [«αυτοβιογραφική» αφήγηση](#) που συνέγραψαν μαθητές βασισμένες/οι σε βιογραφικά τεκμήρια του Λόρδου Μπάιρον.
- γ. Από το κείμενο [«Με τα μάτια των ρομαντικών»](#) την επίδραση που άσκησε ο Μπάιρον στο (ελληνόθεμο) έργο του Ντελακρουά και στο έργο των άλλων ρομαντικών ζωγράφων του 19^{ου} αιώνα.

Συζητήστε στην ομάδα σας και κρατήστε σημειώσεις σχετικά με:

- Την εικόνα της χώρας μας που προβάλλει μέσω του έργου του *Το Προσκύνημα του Τσάιλντ Χάρολντ*, αμέσως μετά την επιστροφή του από το πρώτο του ταξίδι στην Ελλάδα (1809-1811)
- Την επίδραση που ασκεί στους ρομαντικούς ζωγράφους του 19^{ου} αιώνα (Ντελακρουά και άλλους) όσον αφορά στην υπόθεση της ελληνικής επανάστασης

- Την επίδραση που άσκησε ο θάνατός του (πότε και πού) στο κίνημα του φιλελληνισμού

Συνθέστε το κείμενό σας.

Ομάδα Δ: Ο Ντελακρουά και η ελληνική επανάσταση

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, την τρίτη ενότητα του αφιερώματος με σκοπό να παρουσιάσετε στους συμμαθητές-καθηγητές σας το έργο του ζωγράφου που συνδέθηκε με και προέβαλε τον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων εναντίον του τουρκικού ζυγού.

Μελετήστε

- α. το άρθρο της Arlette Seroullaz «Ο Ντελακρουά και η Ελλάδα» (δίνεται σε φωτοτυπία)
- β. το κείμενο: «[Με τα μάτια των ρομαντικών](#)»
- γ. τη [σχετική ανάρτηση για το ρομαντισμό](#) σε καλλιτεχνικό ιστολόγιο
- δ. [Τα έργα του ζωγράφου εμπνευσμένα από τον ελληνικό επαναστατικό αγώνα.](#)

Συζητήστε στην ομάδα σας και κρατήστε σημειώσεις σχετικά με:

- Τις πηγές έμπνευσης για τα φιλελληνικά έργα του ζωγράφου
- Την απήχηση των έργων αυτών στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη και το φιλελληνικό κίνημα
- Το έργο *Σκηνή από τις σφαγές στη Χίο*: θέμα, γεγονός που τον ενέπνευσε, μορφές που απεικονίζονται – κατάσταση στην οποία βρίσκονται, κυρίαρχα χρώματα, εντύπωση – συναίσθημα που δημιουργείται, υποδοχή από το ευρωπαϊκό κοινό
- Το έργο *Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου*: θέμα, γεγονός που τον ενέπνευσε, μορφή που απεικονίζεται και πώς (απεικονίζεται), κυρίαρχα χρώματα, εντύπωση – συναίσθημα που δημιουργείται, υποδοχή από το ευρωπαϊκό κοινό, ιδεολογική ερμηνεία

Συνθέστε το κείμενό σας.

Ομάδα Ε: Η Ελληνική επανάσταση εμπνέει και άλλους ζωγράφους του ρομαντισμού

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, την τέταρτη ενότητα του αφιερώματος με σκοπό να παρουσιάσετε στους συμμαθητές-καθηγητές σας το έργο των ζωγράφων που συνδέθηκε με και προέβαλε τον επαναστατικό αγώνα των Ελλήνων εναντίον του τουρκικού ζυγού.

Μελετήστε

α. Το άρθρο της Φανής – Μαρίας Τσιγκάκου «Φιλέλληνες ζωγράφοι» και «Ο φιλελληνισμός στην τέχνη» (δίνονται σε φωτοτυπία)

β. το κείμενο: [«Με τα μάτια των ρομαντικών»](#)

γ. [τη σχετική ανάρτηση για τους ρομαντικούς ζωγράφους της επανάστασης](#) σε ιστολόγιο (ενεργοποιήστε την υπερσύνδεση)

δ. [Τα έργα των ζωγράφων εμπνευσμένα από τον ελληνικό επαναστατικό αγώνα.](#)

Συζητήστε στην ομάδα σας και κρατήστε σημειώσεις σχετικά με:

- Τις πηγές έμπνευσης και τα θέματα των έργων
- Τις μορφές και τον τρόπο που απεικονίζονται (επώνυμοι, ανώνυμοι, στάση-ενέργειες, συναισθήματα, χρώματα)
- Τα κλασικά και ιερατικά σύμβολα. Τι υποδηλώνουν; (ιδεολογική ερμηνεία)
- Τα συναισθήματα και την αισθητική εντύπωση που δημιουργούν.
- Την απήχηση των έργων αυτών στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη και το φιλελληνικό κίνημα

Συνθέστε το κείμενό σας.

Ομάδα Στ: Οι προσωπογράφοι των αγωνιστών της Επανάστασης

Έργο σας είναι να συνθέσετε, με τον παραπάνω τίτλο-θέμα, την πέμπτη ενότητα του αφιερώματος με σκοπό να παρουσιάσετε στους συμμαθητές-καθηγητές σας το έργο των (ξένων) προσωπογράφων που ανέδειξαν τις μορφές των αγωνιστών του 1821.

Για το σκοπό αυτό αναζητήστε στο διαδίκτυο πληροφορίες και εικονιστικό υλικό. Ως προς την αναζήτηση, προσέξτε:

- να συγκεντρώσετε συναφή αποτελέσματα με το θέμα της αναζήτησης,
- να ελέγξετε την εγκυρότητα και αξιοπιστία των πηγών-ιστοσελίδων (σε ποιον ανήκει ή ποιος υπογράφει, αν υπάρχει τεκμηρίωση της πληροφορίας, ποιους σκοπούς υπηρετεί η ανάρτηση του υλικού).

Ως προς την επεξεργασία και σύνθεση του κειμένου, προσέξτε:

- ποιες πληροφορίες θα επιλέξετε και πώς θα συνθέσετε το κείμενό σας, αποφεύγοντας την αντιγραφή-επικόλληση. Εκείνο που ενδιαφέρει στο κείμενό σας, εκτός από τη σύντομη παρουσίαση των προσωπογράφων και τη σχέση τους με την ελληνική επανάσταση και το φιλελληνικό κίνημα, είναι να αναδείξετε, κυρίως, την εικόνα του αγωνιστή που αποτυπώνεται στα πορτρέτα αυτά. Μην ξεχάσετε να αναφέρετε τις πηγές σας στο τέλος του κειμένου.

Επιπλέον, ανοίξτε φάκελο και αποθηκεύστε τις εικόνες-προσωπογραφίες των αγωνιστών, για να μπορέσει η ομάδα της ψηφιακής παρουσίασης να τις επεξεργαστεί και να τις ενσωματώσει στην παρουσίαση.

Ομάδα Ζ: Ψηφιακή παρουσίαση

Έργο σας είναι να δημιουργήσετε μια ψηφιακή παρουσίαση (ppt) που θα συνοδεύσει τα κείμενα των υπόλοιπων ομάδων και θα προβάλει τα έργα των ζωγράφων που συνδέονται με το αφιέρωμά μας. Στο σχετικό φάκελο (images_romantismos) θα βρείτε εικονιστικό υλικό, το οποίο μπορείτε να εισαγάγετε στην παρουσίαση. Για τη ροή των διαφανειών και τη δομή της παρουσίασης, ακολουθήστε το διάγραμμα:

- Αρχική διαφάνεια με τον τίτλο του αφιερώματος

- Μέρος Α: Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια των ξένων περιηγητών (διαφάνεια με τον τίτλο του μέρους/ενότητας, ακολουθούν διαφάνειες με τις εικόνες των ξένων περιηγητών από το 18^ο μέχρι το 1821)
- Μέρος Β: Η Ελλάδα μέσα από τα μάτια του Μπάιρον (διαφάνεια με τον τίτλο του μέρους/ενότητας, ακολουθούν διαφάνειες με εικόνες σχετικές με το Μπάιρον και το έργο του)
- Μέρος Γ: Ευγένιος Ντελακρουά (διαφάνεια με τον τίτλο του μέρους/ενότητας, ακολουθούν διαφάνειες με τα έργα του ζωγράφου που εμπνέονται από την ελληνική επανάσταση)
- Μέρος Ε: Οι άλλοι ρομαντικοί ζωγράφοι (διαφάνεια με τον τίτλο του μέρους/ενότητας, ακολουθούν διαφάνειες με τα έργα των ζωγράφων που εμπνέονται από την ελληνική επανάσταση)
- Μέρος Στ: Οι προσωπογράφοι των Ελλήνων αγωνιστών (διαφάνεια με τον τίτλο του μέρους/ενότητας, ακολουθούν διαφάνειες με τις προσωπογραφίες των αγωνιστών)
- Πηγές (διαφάνεια με τις πηγές που αξιοποιήσαμε στο αφιέρωμα)

Στις διαφάνειες με τα εικαστικά έργα φροντίστε να αναφέρετε το όνομα του ζωγράφου και τον τίτλο του έργου. Για τη σειρά των διαφανειών, στις επιμέρους ενότητες, χρειάζεται να συνεργαστείτε με την αντίστοιχη ομάδα που γράφει το κείμενο της ενότητας, για να «συνομιλεί» το κείμενο με τις εικόνες. Ιδιαίτερα για το «μέρος Στ», συνεργαστείτε με την αντίστοιχη ομάδα για την ενσωμάτωση στην παρουσίαση του εικονιστικού υλικού που εντόπισε η ομάδα.

Φάση Γ΄

Διακοπές στο Σαράγιεβο – Magic de Spell

<http://www.youtube.com/watch?v=YhIVlyY4SWk> (1^η εκτέλεση)

<http://www.youtube.com/watch?v=gdJzXPXLQ10> (2^η εκτέλεση)

Ο Πόλεμος της Βοσνίας ήταν μια πολεμική αναμέτρηση στα πλαίσια των εμφυλίων συρράξεων της Γιουγκοσλαβίας, η οποία έλαβε χώρα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από το Μάρτιο του 1992 μέχρι το Δεκέμβριο του 1995. Ο πόλεμος αυτός ήταν η τρίτη κατά διαδοχική σειρά πολεμική σύρραξη στα πλαίσια του Γιουγκοσλαβικού εμφυλίου και ήταν άμεσα συνδεδεμένος με τον Πόλεμο της Κροατίας, ο οποίος είχε αρχίσει ένα χρόνο νωρίτερα. Είναι επίσης γνωστός ως πόλεμος της Βοσνιακής Ανεξαρτησίας. Στην πολεμική αυτή σύρραξη ενεπλάκη για πρώτη φορά και το ΝΑΤΟ, υλοποιώντας αρχικά την επιχείρηση "Deny Flight", επιβάλλοντας απόφαση του συμβουλίου ασφαλείας του Ο.Η.Ε. που όριζε τον εναέριο χώρο της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης ως "No fly zone" (Ζώνη απαγόρευσης πτήσεων) με την οποία απαγορεύονταν πτήσεις αεροσκαφών στον εναέριο χώρο της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης. Επιπλέον, η άμεση συμμετοχή της Κροατίας στον πόλεμο και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, ο μεγάλος αριθμός των ξένων εθελοντών καθώς και η συμμετοχή του ΝΑΤΟ που χαρακτήρισαν την εμφύλια αυτή διαμάχη, έκαναν τον πόλεμο να μετατραπεί σε μια πολύπλοκη διεθνή σύγκρουση, με βαθιές πολιτικές και θρησκευτικές προεκτάσεις. Αποτέλεσε μια από τις πιο ανελέητες εθνο-θρησκευτικές συγκρούσεις που γνώρισε η μεταπολεμική Ευρώπη. Ο Πόλεμος της Βοσνίας υπήρξε συνέχεια του Πολέμου των Δέκα Ημερών στη Σλοβενία και της έναρξης του Πολέμου της Κροατικής Ανεξαρτησίας ή Πολέμου της Κροατίας, ο οποίος άρχισε έναν χρόνο νωρίτερα, το 1991.

Πηγή: [Ελληνική Wikipedia](#)

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το τραγούδι αυτό γράφτηκε και κυκλοφόρησε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Σαράγιεβο (1992–1995), να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ο στιχουργός φαίνεται να παρακολουθεί από την τηλεόραση τα όσα συμβαίνουν στο Σαράγιεβο. Τι φαίνεται να τον κινητοποίησε για να γράψει αυτό το τραγούδι;
2. «*Διασχίζω τον κόσμο και φλέγομαι*»: τι δηλώνει η μαρτυρία του νεαρού τηλεθεατή–στιχουργού;

3. «*Ηλιος λάμπει κι ας είναι μεσάνυχτα*»: Πώς καταλαβαίνετε αυτό τον στίχο στα συμφραζόμενα του τραγουδιού;
4. «*Μια σκισμένη φωτογραφία ... και έτσι φεύγω μακριά*»: Αυτό το κουπλέ προστέθηκε κάποια χρόνια αργότερα από την πρώτη εκτέλεση του τραγουδιού. Ίσως ήταν η ανάγκη να εκφραστούν κάποια γενικότερα συμπεράσματα από την τραγωδία του Σαράγεβο που είχε συγκλονίσει τα παιδιά της μπάντας. Ποια θα μπορούσαν να είναι αυτά τα συμπεράσματα διαβάζοντας τους συγκεκριμένους στίχους από αυτή την οπτική;
5. Να σχολιάσετε τον τίτλο του τραγουδιού λαμβάνοντας υπόψη την 'κουλτούρα' του 'life style' που προέβαλλε η ελληνική κοινωνία την εποχή εκείνη συμπεριλαμβανομένης και της mainstream νεολαίας. Διαβάστε και το παρακάτω κείμενο:

Εκείνο το καλοκαίρι δεν ξεχνιέται. Παιδάκι του δημοτικού ακόμα, θυμάμαι να προσπαθώ να κατανοήσω τι γίνεται στη γειτονιά μας. Και εννοώ τα Βαλκάνια. Ακούω περίεργα ονόματα - όπως Ερζεβοβίνα, Γκλιγκόροφ, Σρεμπρένιτσα - να τα προφέρουν οι μεγάλοι στις συζητήσεις ή τα δελτία ειδήσεων. Κι έρχεται εκείνο το τραγούδι που έλεγε πως "ο θάνατος διακοπές στο Σαράγεβο πάει" και με συγκλονίζει. Όχι ότι μπορούσα να καταλάβω τι ακριβώς συμβαίνει, αλλά σίγουρα αισθανόμουν την τραγικότητα των στιγμών. Και ποιός να μου 'λεγε πως ο στίχος "στις ειδήσεις τα βλέπεις και τρως", από το ίδιο τραγούδι, θα επιβεβαιωνόταν τραγικά έκτοτε πολλές φορές...

Αυτή ήταν η πρώτη επαφή μου με τους Magic de Spell στα μέσα των 90s. Το προαναφερόμενο τραγούδι τους ήταν φυσικά το πασίγνωστο πλέον *Διακοπές στο Σαράγεβο* (ή "Φώναξε") και αναφερόταν στον πόλεμο της Βοσνίας που συγκλόνιζε τότε τον κόσμο. Περιλαμβάνονταν στον ομώνυμο δίσκο τους που κυκλοφόρησε το 1993 σε παραγωγή του JJ Burnel, μπασίστα των Stranglers. Δίσκος που έκανε μεγάλη αίσθηση, καλές πωλήσεις (20.000) και τους έδωσε το εισιτήριο για το MTV όπου προβλήθηκε το video clip της διασκευής τους στο *Μαθητή* του Ζαμπέτα. Στο μικρό μου το μυαλό λοιπόν, το 1993 και το εν λόγω album ήταν το σημείο μηδέν για το συγκρότημα αυτό που το άκουγα για πρώτη φορά. Κι όμως, ήταν απλά η έναρξη της ελληνόφωνης περιόδου του.

[Από ιστολόγιο σχετικό με τη μουσική](#)

6. Νομίζετε ότι οι διαπιστώσεις του Μάνου Χατζιδάκι μπορούν να ισχύουν για το τραγούδι των Magic De Spell;

«Η Τέχνη μπορεί να ξεπηδάει από ένα γεγονός θνητό. Αλλά με το σχηματισμό της σε έργο αυθύπαρκτο και ολοκληρωμένο ξεπερνάει το γεγονός, το εξαφανίζει, διαπερνάει τον χρόνο και μετατοπίζεται αέναα και αδιάκοπα σε μελλοντικούς καιρούς αλλάζοντας κάθε φορά φυσιογνωμία και ενδύματα. Έτσι που να παρουσιάζεται συνεχώς περίεργα σύγχρονο, απαντώντας ακούραστα στα καινούργια προβλήματα του κάθε χρόνου.»

Μάνος Χατζιδάκις, «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι»

Παραγωγή λόγου

Το τραγούδι αυτό κυκλοφόρησε το 1993. Ας υποθέσουμε ότι το συγκρότημα και η δισκογραφική εταιρεία επιμελούνται μια τιμητική επανέκδοση του τραγουδιού για την 20^η επέτειο: Να γράψεις ένα κείμενο παρουσίασης–κριτικής του τραγουδιού που θα απευθύνεται στο σημερινό νεανικό κοινό για την προώθηση της επανακυκλοφορίας του δίσκου (cd).

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

--

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο (Μητελούδης 2013, ενότητα «Άλλες εκδοχές»), δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να προσεγγίσουν με περισσότερο άμεσο και βιωματικό τρόπο τον ρόλο της τέχνης στον πόλεμο, ένα ζήτημα που συνήθως το προσεγγίζουμε απρόσωπα και θεωρητικά στη λυκειακή βαθμίδα. Συνδυάζοντας τη σεναριακή ιδέα με την περίπτωση της σχολικής γιορτής, αντιμετωπίσαμε με επιτυχία και ένα ακόμα πρόβλημα, αυτό της παθητικής και διεκπεραιωτικής συμμετοχής των μαθητών στις σχολικές γιορτές. Το γλωσσικό μάθημα και η παραγωγή κειμένων συνδέθηκε με αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας και ο λόγος των μαθητών, τόσο ο προφορικός όσο και ο γραπτός, απόκτησε νόημα για τους ίδιους, εφόσον γνώριζαν εκ των προτέρων ότι τα κείμενά τους δεν έχουν αποδέκτη μόνο τον καθηγητή-διορθωτή αλλά το σύνολο της σχολικής κοινότητας. Μέσα από τη διαδικασία της προετοιμασίας της σχολικής γιορτής, τις συζητήσεις στο πλαίσιο της ομάδας και της ολομέλειας, τις προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων που προέκυπταν, δόθηκαν πολλές αφορμές να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η γλώσσα δεν είναι μόνο ύλη προς εκμάθηση, αλλά κυρίως μια ζωντανή οντότητα που πραγματώνεται σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας.

Οι τεχνολογίες των υπολογιστών εντάχθηκαν με λειτουργικό τρόπο στη διδασκαλία και υποστήριξαν τη δράση των μαθητών σε όλες τις φάσεις της εφαρμογής, επιτρέποντάς τους να προβληματιστούν σχετικά με την αναζήτηση και τη δημιουργική ανάγνωση των πληροφοριών, τη σύνθεση των κειμένων και την παρουσίασή τους. Επίσης, το wiki, ως εργαλείο του web 2.0, βοήθησε τους μαθητές και τη διδάσκουσα να επικοινωνούν σε εξωδιδασκτικό χρόνο και λειτούργησε ως

ψηφιακή βιβλιοθήκη με την έννοια ότι οι μαθητές είχαν ανά πάσα στιγμή στη διάθεσή τους πηγές για τη σύνθεση των κειμένων τους.

Τέλος, ως προς τα παραγόμενα κείμενα, όπως διαπιστώσαμε ήδη, οι ομάδες ανταποκρίθηκαν άλλες με μεγαλύτερο και άλλες με μικρότερο βαθμό επιτυχίας. Η εφαρμογή έδειξε ότι η σύνθεση κειμένων με την αξιοποίηση έντυπων ή ψηφιακών πηγών είναι μια απαιτητική μαθησιακή διαδικασία που προϋποθέτει αφαιρετικές και συνθετικές ικανότητες και βαθύτερο επίπεδο κατανόησης που δεν παραμένει μόνο στον εντοπισμό της πληροφορίας. Με δεδομένο το γεγονός ότι οι σημερινοί μαθητές βομβαρδίζονται από πληροφορίες, είναι σημαντικό και ουσιαστικό ζητούμενο για το γλωσσικό μάθημα να έχουν συστηματικά τέτοιου είδους μαθησιακές αφορμές και προκλήσεις.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αδαλόγλου, Κ. 2007. *Η γραπτή έκφραση των μαθητών. Προτάσεις για την αξιολόγηση και τη βελτίωσή της*. Κέδρος.
- Κουτσογιάννης, Δ. 2010. Κινήματα προοδευτικής γλωσσοδιδασκτικής: α) Whole language. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης της Επιμόρφωσης*, τόμος 3, ΠΕ02, ΕΑΠΥ: Πάτρα, σς. 78-80.
- Μέγα, Γ. 2011. Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση. Στο *Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, Τόμος Α', Γενικό Μέρος, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Μητελούδης, Π. 2013. *Η τέχνη στον πόλεμο*. Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β' Λυκείου) στο πλαίσιο της Πράξης «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής

Γλώσσας.

Πεσκετζή, Μ. 2008. Λογοτεχνία και πολιτισμικές σπουδές. Εφημ. *Ριζοσπάστης*.

Διαθέσιμο

στη

σελίδα:

<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=27/1/2008&id=9262&pageNo=1>